

ČESEN 1

BESEDILO: VLASTA MLAKAR

GLOG 2

KONOPLJA 4

Ljudsko vraževerje je ostanek starodavnih verovanj, s katerim so pogosto povezane prav rastline. Uporaba čarovnih rastlin za obrambo in zaščito temelji na animistični veri v dobre in zle duhove narave. Za odvrčanje zlih duhov, urokov, nesreče in bolezni je bilo v najstarejši dobi v rabi obredno sežiganje zelišč, za kadilo pa so uporabljali zlasti brinov les, rožmarin in konopljo. Da bi se ljudje obranili pred Viharjem, strašnim bajeslovnim bitjem, so na ognjišču sežigali suhe rože, blagoslovljene na dan sv. Ivana (24. junij), ali blagoslovljeno oljčno vejico, obredno sežiganje zelišč pa je bilo v navadi do srede 20. stoletja. Ljudske vraže so se ohranile v obliki raznih ljudskih trditvev, domislic, rekov in rečenic, pa tudi dejanj.

1 ČESEN (*Allium sativum*): Z ljudsko vero v vampirje je povezan tudi česen, ki ga je bilo treba le nositi okrog vratu, da si bil varen pred temi hudobnimi bitji.

2 GLOG (*Crataegus*): V ljudskem bajeslovju je glog veljal za sveto drevo vilinskih bitij, pripisovali so mu obrambno moč pred strelo in zlimi silami. Glog je povezan tudi z ljudskim verovanjem o vampirjih in volkodlakih – da vampir ne bi strašil, mu je bilo treba predreti truplo skozi srce z glogovim kolom.

ŠENTJANŽEVKA

3

ČARODEJNE RASTLINE

V LJUDSKEM VRAŽEVERJU NA SLOVENSKEM

*Dohi veliko mravljišče in ga zažgi
pepel pohrati prespat in pri soli dajat
... dohi od možnarja purfer
... ane vode*

5
PRAPROT

3 ŠENTJANŽEVKA (*Hypericum perforatum*): Kresna zel, ki je veljala za najbolj-
šega varuha pred strelo, je šentjanževka.

4 KONOPLJA (*Canabis*): Na Koroškem so
verjeli v obrambno moč konoplje, ki člo-
veka obvaruje pred zlodejstvi vseh vrst,
tako kot je konoplja po ljudski pripovedki
obvarovala Jezusa, ko je bežal pred Judi.

5 ORLOVA PRAPROT (*Pteridium aquili-*
um): V času poletnega solsticija, ko je
sonce na višku svojih moči, je od hiše

odvračalo nesrečo zlasti ovešanje kresnih
rastlin. Te so obešali na vrata, okna in živi-
ni okrog vratu, zatikali so jih za tramove in
v polja. Najbolj znana kresna zel s čarovno
močjo je orlova praprot.

ČRNI BEZEG (*Sambucus nigra*): Med kres-
ne rastline sodi tudi črni bezeg, saj naj bi
po ljudskem verovanju v njegovem grmu
prebivali duhovi rajnih prednikov.

CVETNONEDELJSKA BUTARA: Naši
predniki so čarovne moči pripisovali tudi

6

BEZEG

6

7

8

OREH

KORUZA

20

21

FIZOL

BOB

16

11

KRVAVI MLEČEK

MAJARON

10

ČEBULA

15

JABOLKO

9

VELIKI KOREN

13

14

NETRESK

RDEČA MUŠNICA

22

zimzelenim in kresnim rastlinam, ki so bile njihove zveste spremljevalke v letno-koledarskih šegah in navadah. Najvidnejši primer čarovne uporabe zimzelenih rastlin je cvetnonedeljska butara, ki izvira iz predkrščanskega obredja in se je do danes ohranila s krščanskim izročilom. Prvotno je bila sestavljena iz zimzelenih rastlin (smrečje, bršljan, pušpan), ki so jim pripisovali moč, da obujajo življenje.

8 OREH (*Juglans regia*): Oreh je veljal za sveto drevo, ki naj bi zasajeno pred hišo varovalo pred strelo.

9 JABOLKO: Jabolku se pripisuje čarovna moč v ljubezni. Ob božiču so dekleta metala jabolka v vodo, da bi obogatela ali da bi dobila fanta. Ponekod so verjeli, da ima človek srečo v ljubezni, če se po prsih umije z vodo, v kateri so se namakala jabolka.

10 MAJARON (*Origanum majorana*): Majaron simbolizira ljubezen, zato si je mladenič zataknil vejico majarona za suknjič, ko je šel vasovat.

11 KRVAVI MLEČNIK (*Chelidonium majus*): Na Slovenskem je znana ljudska vraža, da zakonca živita brez preprirov, če imata pod vzglavjem vejico krvavega mlečnika.

12 MARIJINI LASKI (*Dryas octopetala*): Za ljubezenske napitke so Gorenjke uporabljale rastlino z ljudskim imenom device Marije laski ali Marijini laski.

13 VELIKI KOREN (*Inula helenium*): Dekleta so ga morala na poseben način izrjavati iz zemlje in ga nato vreči v peč, da bi si privabila želenega ljubimca.

14 NETRESK (*Sempervivum tectorum*): Obrambne moči so pripisovali tudi netresku, ki je nekoč rasel na osojni strani slamnatih streh, zato je bila takšna hiša varna pred strelo. Eno od ljudskih imen za netresk je Perunova brada, po slovenskem bogu groma in bliska Perunu.

15 ČEBULA (*Allium cepa*): Po ljudskem verovanju čebula tako smrdi čarovnicam, da se jih tistemu, ki jo nosi pri sebi, nikoli ni treba bati.

16 BOB (*Vicia faba*): Po ljudskem verovanju so dišeči cvetovi boba privlačili duhove, demone in duše rajnkijh, zato naj bi trgan-

je cvetov prineslo nesrečo, pregovorna fraza 'reci bobu bob' pa pomeni, da naj povemo resnico takšno, kakršna je.

KOKOŠEVEC (*Vincetoxicum hirsutum*): Da bi iz otrok pregnali strahove, so jih nekoč kopali v vodi, v kateri so namakali korenino strupenega kokoševca.

LAN (*Linum usitatissimum*): Ponekod je bila znana vraža, da naj bi bil vojak varen pred krogami, če je pri sebi nosil lan.

BUČA (*Cucurbita*): Na Slovenskem je bila splošno znana vraža, da je treba v času sajenja buč obilno lagati, da bodo te debelejšje. Na Štajerskem so verjeli, da razbita buča oznanja, da bo nekdo odšel od hiše, v pogovornem jeziku pa prodajati buče pomeni govoriti neresnico.

KORUZA (*Zea mays*): Koruza po ljudskem vraževerju pomeni nesrečo ali poroko. Na Kozjanskem so verjeli, da bo pri hiši kmalu nekdo umrl, če pri okopavanju naletiš na belo koruzo. Če pa dekle pri okopavanju naleti na pisano koruzo, bo kmalu nevesta.

FIŽOL (*Phaseolus*): Fižol ima v ljudskem izročilu obredno vlogo, znane so številne vraže, pregovori in načini vedeževanja s fižolom, najbolj znana pa je ljudska pripovedka o fižolu, ki je zrasel do neba in po katerem je mogoče splezati v nebesa in druge svetove.

RDEČA MUŠNICA (*Amanita muscaria*): Rdeča mušnica je kot simbol življenja in sreče, povezana z raznimi nevidnimi nadnaravnimi bitji, zlasti škrti in palčki, ki naj bi prebivali pod njenim klobukom.

ŠTIRIPERESNA DETELJICA: Najbolj srečnosna rastlina v slovenskem ljudskem izročilu je štiriperesna deteljica, ki prinaša srečo v ljubezni, zdravju in pri igrah na srečo. Na Kozjanskem štiriperesna deteljica pomeni srečo, petperesna pa denar. Ponekod na Slovenskem je ohranjena ljudska vraža, ki pravi, da tisti, ki nevede nosi pri sebi štiriperesno deteljo, spozna skrivnosti in razkrije sleparije, ki jih drugi ljudje ne vidijo. Vraža iz okolice Vranskega pa pravi, da štiriperesne detelje ne smeš utrgati, ampak jo lahko samo gledaš. V zvezi s tem je nastal pregovor: »Srečno oko, ki jo gleda, nesrečna roka, ki jo utrga.«

VIRI:

Barvna litografija, 19. stoletje, Trubarjev antikvariat
Woodville, W., Hooker, W.J., Spratt, G., Medical Botany, 1832
Bilder ur Nordens Flora, Stockholm, 1926
Houtte, L. van, Flore des serres et des jardin de l'Europe, 1845
Atlas des plantes de France, 1891
Bonelli, Giorgio, Hortus Romanus juxta Systema Tournefortianum, 1783-1816
Shutterstock